

რუსეთის პოლიტიკა არქტიკაში: ინტერესები და მიზნის მიღწევის მექანიზმები

*ნინო აბესაძე
ვასიკო ხორავა*

პოლიტიკის მეცნიერების საბაკალავრო პროგრამა
საერთაშორისო ურთიერთობების საბაკალავრო პროგრამა
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: ninoabesadze08@gmail.com
E-mail: vasiko.khorava033@sps.tsu.edu.ge

აბსტრაქტი

სტატია მიზნად ისახავს გაანალიზოს რუსეთის პოლიტიკა არქტიკაში, რეგიონში არსებული გეოპოლიტიკური პერიპეტეხები და მიმდინარე პროცესები.

ნაშრომის მიზანია გამოიკვლიოს თუ რა ინტერესები ამოძრავებს რუსეთს ჩრდილოეთ ცინულოვან ოკეანეში, რა მეთოდებს იყენებს იგი დასახული მიზნების მისაღწევად და რა საფრთხეებს აჩენს იგი რეგიონში. არქტიკაში რუსეთის პოლიტიკის ისტორიული საფუძვლების მიმოხილვის (საბჭოთა კავშირის პოლიტიკა), მრავალი ანალიტიკური დოკუმენტისა და რუსეთის ცენტრალური ხელისუფლების მიერ მიღებული სტრატეგიების („არქტიკა 2035“) გაანალიზების საფუძველზე განისაზღვრა, რომ ოფიციალური მოსკოვის ინტერესები არქტიკაში შემდეგია:

- მინერალური საწვავების დამატებითი საბადოების აღმოჩენა რუსეთის ეკონომიკის აღნიშნულ რესურსზე დამოკიდებულების მაღალი ხარისხის გამო;
- საკუთარი გავლენის გაზრდა საერთაშორისო ვაჭრობის ქსელებზე „ჩრდილოეთის საზღვაო გზის“ პროექტის განვითარებით;
- რეგიონში წარმოდგენილი საზღვაო ბირთვული ძალების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა სამხედრო შესაძლებლობების განვითარებით.

საკვანძო სიტყვები: რუსეთი, არქტიკა, „ჩრდილოეთის საზღვაო გზა“, ნავთობი, ბუნებრივი აირი.

შესავალი

დღევანდელ პოლიტიკურ სივრცეში არქტიკის მნიშვნელობა დროთა განმავლობაში უფრო მეტად ხდება მნიშვნელოვანი ვიდრე აქამდე იყო. ჩრდილოეთ ცინულოვანი ოკეანის ხელმისაწვდომობის გაზრდად გამოიწვია რეგიონის ბუნებრივი რესურსების მიმართ, სხვადასხვა სახელმწიფოს ინტერესის სფეროში მოქცევა. ჩვენ ვიცით, რომ რაც უფრო მცირდება ბუნებრივი რესურსების მარაგი, მით უფრო იზრდება ასეთ რესურსებზე ფასი და ყოველი სახელმწიფო ცდილობს მასზე დაფუძნებული ეკონომიკური დოვლათის ხელში ჩაგდებას. რესურსებით დატვირთული არქტიკის რეგიონში შექმნილი პოლიტიკური დღის წესრიგის მართვაში დიდ როლს თამაშობს მისი ეკონომიკური და სამხედრო პოტენციალი. ამ ხნის მანძილზე ეს რესურსები თითქოსდა ცინულის სქელი საფარის ქვეშ იყო დამალული. ასეთი მდიდარი რეგიონისთვის მსოფლიოს ბევრი სახელმწიფო იბრძვის, თუმცა ჩვენი მიზანია სტატიის ფარგლებში განვიხილოთ რუსეთის გეგმები არქტიკაში და ის მრავალი საშუალება, რომლის შემვეობითაც ცდილობს ამ მიზნის მიღწევას. ჩვენ აუცილებლად ვიმსჯელებთ იმაზე თუ რატომ აქვს ასეთი ღრმა ინტერესი რუსეთს და რა წინალობებს აწყდება ის ამ მიზნების მისაღწევად.

კრემლის პოლიტიკა იმისკენაა მიმართული, რომ შეეცადოს მოახდინოს მისი სუვერენიტეტის დემონსტრირება და მკვეთრად გაავლოს საზღვრები ეკონომიკურ შესაძლებლობებში, გააძლიეროს კრემლის ინტერესები, რომლებსაც უკიდურეს ჩრდილოეთში არსებულ რესურსებზე ამყარებს და განაახლოს დიდი ხნის წინ მიძინებული უპირატესობა მსოფლიოს მასშტაბით. არქტიკა ნამდვილად

იქნება ამ სახელმწიფოს ეკონომიკისთვის ნამდვილი მამოძრავებელი ძალა. თუმცა, აქ ცხადი ხდება მეორე საკითხიც თუ როგორ მოახერხებს რუსეთი ბუნებრივი რესურსების მართვას და როგორ შეძლებს ის ეკონომიკის გრძელვადიან პირობებში სტაბილიზაციას.

ლიტერატურული მიმოხილვა (საბჭოთა კავშირის პოლიტიკა არქტიკის მიმართ)

არქტიკის რეგიონის ისტორიული მნიშვნელობის ხაზგასასმელად საჭიროდ მივიჩნევთ უპირველეს ყოვლისა დავაკვირდეთ საბჭოთა კავშირის პოლიტიკას არქტიკის მიმართ და მოცემული მიდგომით ავხსნათ ამ პოლიტიკის მემკვიდრეობითობა თანამედროვე რუსეთისთვის.

საბჭოთა კავშირმა არქტიკის რეგიონზე პირველი ტერიტორიული პრეტენზიები 1926 წლის 15 აპრილს მიღებული ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის ბრძანებით წამოაყენა, რომელშიც ეწერა:

„ყველა მინა და კუნძული, რომლებიც აღმოჩენილია და შესაძლოა მომავალში აღმოჩენილ იქნან, ამავედროულად არ წარმოადგენენ სსრკ-ს მიერ აღიარებული სახელმწიფოების ტერიტორიული ბრძანებულების ნაწილს და მდებარეობენ ჩრდილოეთ ცინულოვანი ოკეანის ჩრდილოეთში, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის სანაპიროდან ჩრდილოეთ პოლუსამდე 32°04'35" აღმოსავლეთ... და 168°49'30" დასავლეთ მერიდიანებს შორის... გამოცხადებულია სსრკ-ს ტერიტორიულ ნაწილად“ (Timchenko, 1997, გვ. 30).

ბრძანების მიუხედავად, საბჭოთა კავშირის უფლება აეთვისებინა არქტიკის რეგიონში მისი სექტორი საერთაშორისო სამართლებრივი კუთხით არ იყო მტკიცე, რადგან ზემომოყვანილ დადგენილებაში სსრკ-ს საკუთრებად ცხადდებოდა მხოლოდ „ყველა მინა და კუნძული“. ამ მიზგის გამო ათწლეულების განმავლობაში მეცნიერებს შორის მიდიოდა დავა ამ ბრძანების „სხვა ფიზიკურ ობიექტებზე“ (ზღვა, წყალქვეშა სივრცე, კონტინენტური შელფი, საჰაერო სივრცე და ა.შ.) განვრცობის დასაშვებობასთან დაკავშირებით.

ამ მხრივ, საინტერესო მასალას წარმოადგენს 1928 წელს გამოქვეყნებული ვლადიმერ ლახტინის მონოგრაფია „უფლებები არქტიკის სივრცეებზე“ («Права на Арктические Пространства»), სადაც იგი აცხადებდა, რომ 1926 წლის ბრძანებაში აღნიშნულ საბჭოთა კავშირის საკუთრებაში ამავედროულად იგულისხმებოდა სექტორში შემავალი ყველა სხვა ფიზიკური ერთეული. შესაბამისად, მისთვის საბჭოთა კავშირის პრეტენზიები არქტიკის რეგიონში სავსებით თავსებადი იყო საერთაშორისო სამართალთან. იმისდა მიუხედავად, რომ ლახტინს არცერთი საერთაშორისო სამართლებრივი მუხლი არ ჰქონდა მოყვანილი, მისი მონოგრაფია ეყრდნობოდა ლეონიდ ბრაიტფუსის, რუსი პიდროგრაფისა და არქტიკის მკვლევრის, შეხედულებებს (Timchenko, 1997).

ლახტინისა და ყველა სხვა მკვლევრის შეხედულებები მარქსისტულ-ლენინისტურ იდეოლოგიით სოციალისტური სახელმწიფოებისთვის ნაკარნახევ ვალდებულებაზე იყო დაფუძნებული შეგზულდათ იმპერიალისტურ-კაპიტალისტური სახელმწიფოების სწრაფვა აეთვისებინათ მეტი ტერიტორია, „გაემტკიცებინათ საერთაშორისო ექსპლუატაციის“ სისტემა.

არსებული უთანხმოების მიუხედავად, სსრკ აქტიურად აწარმოებდა რეგიონის ათვისების პროცესს, რადგან კომუნისტურ პარტიაში ნათლად აღიქვამდნენ არქტიკის სტრატეგიულ მნიშვნელობას. ყოველივე ამაზე მეტყველებს „ჩრდილოეთის საზღვაო გზის მთავარი სამმართველოს“ («Главное

Управление Северного Морского Пути») არსებობა (1932-1964 წწ.), რომლის დანიშნულებაც რეგიონის აქტიური ათვისება და ჩრდილოეთის საზღვაო გზის გამტარუნარიანობის გაზრდა იყო.

ამ მიზნის მისაღწევად დაიწყო მთელი რიგი პორტების მოდერნიზება - კოჟევნიკოვის, ტიკსის, პროვიდენსის ყურეებსა და დიქსონის კუნძულზე. პორტების რეაბილიტირება ამარტივებდა სავაჭრო ქსელების განვრცობის პროცესს. ამ მხრივ საინტერესო ცნობებს ვაწყდებით ვლადიმერ ზენზინოვის სტატიაში, სადაც აცხადებს

- 1936 წელს ინდიგირკას მდინარეზე (რუსეთის იაკუტიის რესპუბლიკაში) 50 ტონა საქონელი ჩამოიტვირთა, ხოლო 1939 წელს - 1 318 ტონა;

- 1932-1937 წლებში კოლიმას რეგიონში მიწოდებული პროდუქციის რაოდენობა 2700%-ით გაიზარდა;

- 1930 წლისთვის სსრკ-ს ჩრდილოეთ ცინულოვანი ოკეანის სანაპიროსთვის მიწოდებული პროდუქციის რაოდენობა აღწევდა 50 000 ტონას, ხოლო 1938 წლისთვის - 240 000 ტონას (Zenzinov, 1944).

მოცემული პროცესი ანარეკლია სტალინის ინდუსტრიალიზაციისა და ეკონომიკის რესტრუქტურის პოლიტიკისა, რამაც საბჭოთა ეკონომიკა სამხედრო პროდუქციის წარმოების „ყაიდაზე“ გადაიყვანა. შესაბამისად, რესურსების მუდმივ მოწოდებაზე დამოკიდებული სახელმწიფო აპარატისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იყო რესურსების ალტერნატიული წყაროების მოძიება. ამ მხრივ საინტერესოა, 1939-1946 წლებში ჩრდილოეთის საზღვაო გზის სამმართველოს უფროსის, ივან პაპანინის განცხადება - „ჩრდილოეთის საზღვაო გზა არის ძლიერი საშუალება შორეულ ჩრდილოეთში პროდუქციული ძალების განსავითარებლად და საბჭოთა კავშირის თავდაცვითი საშუალებების განსამტკიცებლად“ (Zenzinov, 1944, გვ. 70).

მართლაც რომ, არქტიკის რეგიონის სამხედრო-სტრატეგიული მნიშვნელობა ნათლად წარმოჩნდა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. ცივი ომის ფორმირებასთან ერთად რეგიონის მნიშვნელობა განუხრელად იზრდებოდა, რაზედაც მეტყველებდა რამდენიმე გარემოებრივი მახასიათებელი:

- რეგიონში განლაგებული ბალისტიკური რაკეტები ფარავდნენ დასავლეთ ევროპის, ამერიკისა თუ საბჭოთა კავშირის სტრატეგიულად მნიშვნელოვან ყველა პუნქტს (ცივ ომში მოქიშვე მხარეები არქტიკის რეგიონში ერთმანეთის ახლო მეზობლებს წარმოადგენდნენ);

- სამხედრო ინფრასტრუქტურის პროგრესირებასთან ერთად გაიზარდა მიწაზე განთავსებული ბალისტიკური რაკეტების მოწყვლადობის ხარისხი. მეორე მხრივ, გაიზარდა წყალქვეშა გაშვების ბალისტიკური რაკეტების (Submarine-Launched Ballistic Missiles) ეფექტურობა - ცინულის მუდმივი მოძრაობის გამო რთული იყო არქტიკაში წყალქვეშა გემების დაფიქსირება ექოლოკატორითა თუ სხვა მეთოდებით;

- რეგიონში წარმოდგენილი რესურსების ათვისების პროცესის თანდაყოლილ ნაწილს წარმოადგენდა შექმნილი ინფრასტრუქტურის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა (Young, 1985-1986).

გარემოებით მინიჭებულ უპირატესობას საბჭოთა კავშირი აქტიურად იყენებდა. 1985 წლისთვის ატომური ბალისტიკური რაკეტებით აღჭურვილი წყალქვეშა გემების ნახევარი კოლის ნახევარკუნძულზე წარმოდგენილ ჩრდილოეთ ფლოტილიას განეკუთვნებოდა. თუმცა 1980-იანი წლებიდან დაწყებულმა საბჭოთა ეკონომიკური შესაძლებლობების შესუსტებამ კრემლს უარი

ათქმევინა აქტიური შეიარაღების გაგრძელებაზე და აიძულა ეკონომიკის ამგვარი წნეხისგან გათავისუფლება. არქტიკასთან მიმართებაში ყოველივე ამან მიიღო 1987 წელს გორბაჩოვის მიერ წამოყენებული მურმანსკის ინიციატივის სახე, რომელიც მიზნად ისახავდა არქტიკის ტრანსფორმაციას ბირთვული ომის დაწყების პოტენციური არის ნაცვლად თავისუფალ სამშვიდობო ზონად. როგორც მოგვეხსენება საბჭოთა კავშირი ამ ინიციატივიდან მალევე დაიშალა, თუმცა არქტიკის გარშემო არსებული გეოპოლიტიკური პერიპეტეიები და რეგიონის სტრატეგიულ-ეკონომიკური მნიშვნელობა უცვლელი დარჩა.

თანამედროვე რუსეთმა, რომლის დამოკიდებულების ხარისხი ბუნებრივ წიაღისეულზე საკმაოდ დიდია (ჰიდროკარბონული რესურსები და ა.შ.) (იხილეთ დიაგრამა #1), 2010-იანი წლებიდან აქტიურად დაიწყო რეგიონში დაბრუნება და ამრიგად, საფუძველი ჩაუყარა მორიგი დაძაბული კერის გაჩენას, რის ფუნდამენტურ მიზეზებზეც ქვევით ვისაუბრებთ.

მეთოდოლოგია

მოცემულ სტატია დაფუძნებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდებზე. იმისათვის, რომ აღნიშნულ საკვლევ კითხვაზე გავვეცა პასუხი, გავაანალიზეთ არა ერთი ანალიტიკური დოკუმენტი, მეორეული წყაროები.

ინფორმაციის კომპლექსურობიდან და მასშტაბურობიდან გამომდინარე, უპრიანად მივიჩნიეთ გამოგვეყენებინა ვიზუალიზაციის სხვადასხვა საშუალებები, რათა გამარტივებულიყო ანალიზის აღქმა (სვეტოვანი, ხაზოვანი დიაგრამები და გადმოქართულებული რუკა).

გეოპოლიტიკური ინტერესები არქტიკაში

იმისდა მიუხედავად, რომ რესურსებით მდიდარი არქტიკის რეგიონი დღესდღეობით ძლიერი სახელმწიფოების ინტერესების ჭიდილის მთავარ ცენტრს წარმოადგენს, მას ასეთი სტატუსი გასული რამდენიმე წლის მანძილზე სულაც არ ჰქონდა (გლობალურ დათბობასთან ერთად პროცესები საგრძნობლად შეიცვალა). მის მიმართ სერიოზულ ინტერესს ავლენენ „არა-რეგიონული“ მოთამაშეებიც: ჩინეთი, იაპონია, ინდოეთი და სამხრეთ კორეა.

შედეგად, რუსეთის გარშემო ჩამოყალიბებულია კონკურენტული გარემო. თუმცა, მოსკოვი დანარჩენებთან შედარებით მომგებიან პოზიციაშია, რამეთუ ის დღეისათვის აკონტროლებს ჩრდილოეთ ყინულოვანი ოკეანის 53%-ზე მეტ ტერიტორიას.

„რუსეთსა და დასავლეთს შორის ურთიერთობების გაუარესების პარალელურად, კრემლმა არქტიკული გეგმები დიადი სახელმწიფოს სტატუსის მოპოვების საკუთარ ამბიციებს მთარგო და რეგიონში სამხედრო და ეკონომიკური გავლენა მნიშვნელოვნად გაზარდა... პუტინის ადმინისტრაციამ განაახლა არქტიკის რეგიონის ეროვნული სტრატეგია 2035 წლამდე ვადით. დოკუმენტში პრიორიტეტი ჩრდილოეთ ყინულოვან ოკეანეში რუსული ინტერესების დაცვას მიენიჭა, რითაც მანამდე არსებული თანამშრომლობის ურთიერთობებს გარკვეული ჩრდილო მიადგა“ (ძამუკაშვილი & გლურჯიძე, 2021).

თუ გავითვალისწინებთ არქტიკაში მიმდინარე გეოპოლიტიკურ ძვრებს, აუცილებლად უნდა ვახსენოთ რუსეთისა და ჩინეთის პოტენციური პარტნიორობა, „მას შემდეგ, რაც გლობალურმა დათბობამ

გაზარდა არქტიკის გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა და პოტენციური ეკონომიკური სიცოცხლისუნარიანობა, რუსეთი და ჩინეთი გამოჩნდნენ, როგორც მთავარი მოთამაშეები რეგიონის მომავალში. მათი პარტნიორობა არქტიკულ საკითხებში, როგორც ფორმალურად, ისე არაფორმალურად, წარმოადგენს არქტიკაში გრძელვადიანი სტრატეგიული ბალანსის გაგების მნიშვნელოვან კომპონენტს“ (Guo & Wilson, 2020).

აქ მნიშვნელოვანია ის ფაქტი თუ როგორი ურთიერთობა ექნებათ ჩინეთსა და რუსეთს ერთმანეთთან, გრძელვადიან ურთიერთობაში, რომელიც აუცილებლად იქნება ეკონომიკური უპირატესობის მოპოვებაზე დამოკიდებული.

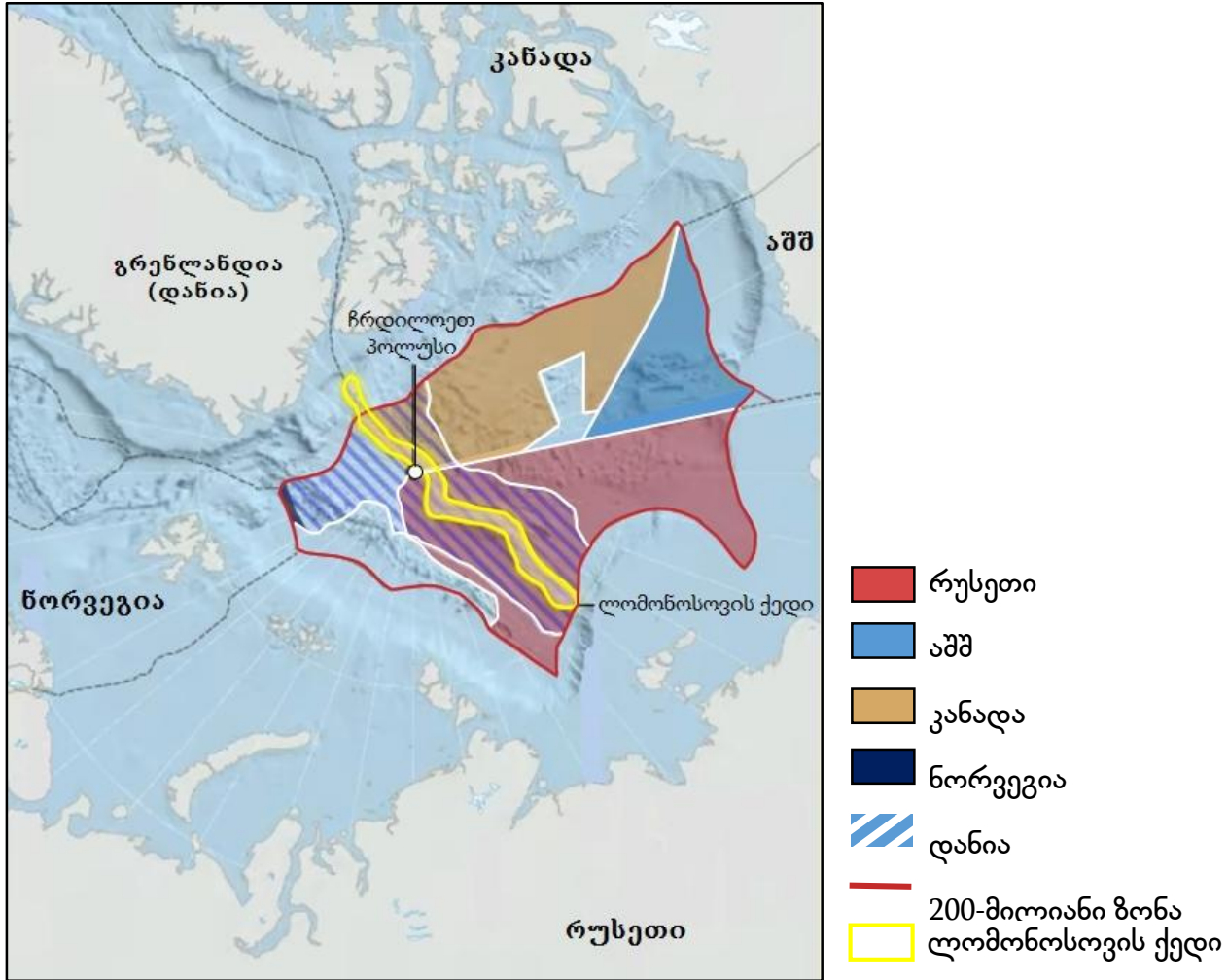
მიუხედავად იმისა, რომ ძირითადი მოთამაშეები ამ პროცესებში პოლიტიკოსები და სახელმწიფოები არიან, არ უნდა დაგვაავიწყდეს იმ მეცნიერთა აზრიც, რომლებიც არქტიკის რეგიონის საფრთხეებზე აკეთებენ განცხადებებს. მათი მკაცრი მოსაზრებებით არქტიკა უახლოეს მომავალში საგრძნობლად შეიცვლება. ამასთან ერთად გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია მოუწოდებს რეგიონით დაინტერესებულ ქვეყნებს, რომ გადახედონ საკუთარ მდგომარეობას და მხოლოდ გეოპოლიტიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე არ იფიქრონ. მარაგების მოპოვების პარალელურად, მათ უნდა დაინწყონ ფიქრი შორეული მომავლის სტაბილურობაზე.

„არქტიკის რეგიონის გეოპოლიტიკა იქცა დიდი სახელმწიფოების სტრატეგიული პოლიტიკის ერთ-ერთ მთავარ წერტილად, რაც აისახება რუსეთის პრეზიდენტის ვლადიმერ პუტინისა და აშშ-ის პრეზიდენტის ჯო ბაიდენის მიერ უენევაში აშშ-რუსეთის სამიტის შემდეგ ცალკე გამოქვეყნებულ განცხადებებში. მიუხედავად იმისა, რომ არქტიკა თანამშრომლობისა და მშვიდობის ზონა უნდა იყოს, გაზრდილმა მილიტარიზაციამ და წვრთნებმა რეგიონში, ისევე როგორც ჩინეთის პოტენციურ მეტოქედ გამოჩენამ, გაზარდა დაძაბულობა ჩრდილოეთში“ (Seethi, 2021).

ეკონომიკური მომგებიანობით დაბრმავებულმა ქვეყნის ლიდერებმა გვერდით უნდა გადადონ თავიანთი პირადი ინტერესები და იზრუნონ გლობალური დათბობის ტემპების შენელებაზე. ამასთან ერთად, 2030 წლისთვის რეგიონში დაჩქარებული ყინულის დნობის ტემპებთან ერთად, არქტიკის სქელი ყინულის ქუდი შესაძლოა საერთოდ გაქრეს. რუსეთის გრძელვადიანი სტრატეგია, რომელიც განერილია 2035 წლამდე, ამ ყველაფერთან ერთად განადგურდება. დაძაბული მდგომარეობის გამო სახელმწიფოები ცდილობენ, რაც შეიძლება მალე განსაზღვრონ საკუთარი ტერიტორიული წყლები არქტიკის რეგიონში.

„ტერიტორიული დავა და უთანხმოება უფრო იზრდება იმის თაობაზე, თუ როგორ არის განსაზღვრული და შედგენილი კონტინენტური წყლების საზღვარი. მაგალითად, რუსეთი აცხადებს, რომ მათი კონტინენტური ზღვარი მიჰყვება ლომონოსოვის ქედს ჩრდილოეთ პოლუსამდე. მეორე შემთხვევაში, შეერთებული შტატებიც და კანადაც აცხადებენ ბოფორტის ზღვის ნაწილს იმ არეალში, რომელიც, სავარაუდოდ, შეიცავს ნავთობისა და ბუნებრივი აირის მნიშვნელოვან რესურსებს“ (იხილეთ რუკა #1) (Hobart King, Geology.com).

რუკა #1. ტერიტორიული პრეტენზიები არქტიკაში (Financial Times) (გადმოქართულებული) ¹

რუსეთის ეკონომიკური ინტერესები არქტიკაში

რუსეთის ინტერესები არქტიკასთან მიმართებაში კლასიფიცირდება ეკონომიკურ და სამხედრო ინტერესებად. თუმცა თემის კომპლექსურობიდან გამომდინარე, საჭიროდ მივიჩნევთ ცალ-ცალკე იქნას მიმოხილული დასახელებული თემები.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, რუსეთის დამოკიდებულება მინერალურ საწვავებზე დიდია. 2000-იანი წლებიდან მოყოლებული რუსეთის ხელისუფლება ბუნებრივ რესურსების ექსპლუატაციით მიღებულ შემოსავლებს ეფექტურად იყენებდა შიდა პოლიტიკური სტაბილურობის აღსადგენად და საგარეო პოლიტიკური იმპერატივების განსახორციელებლად.

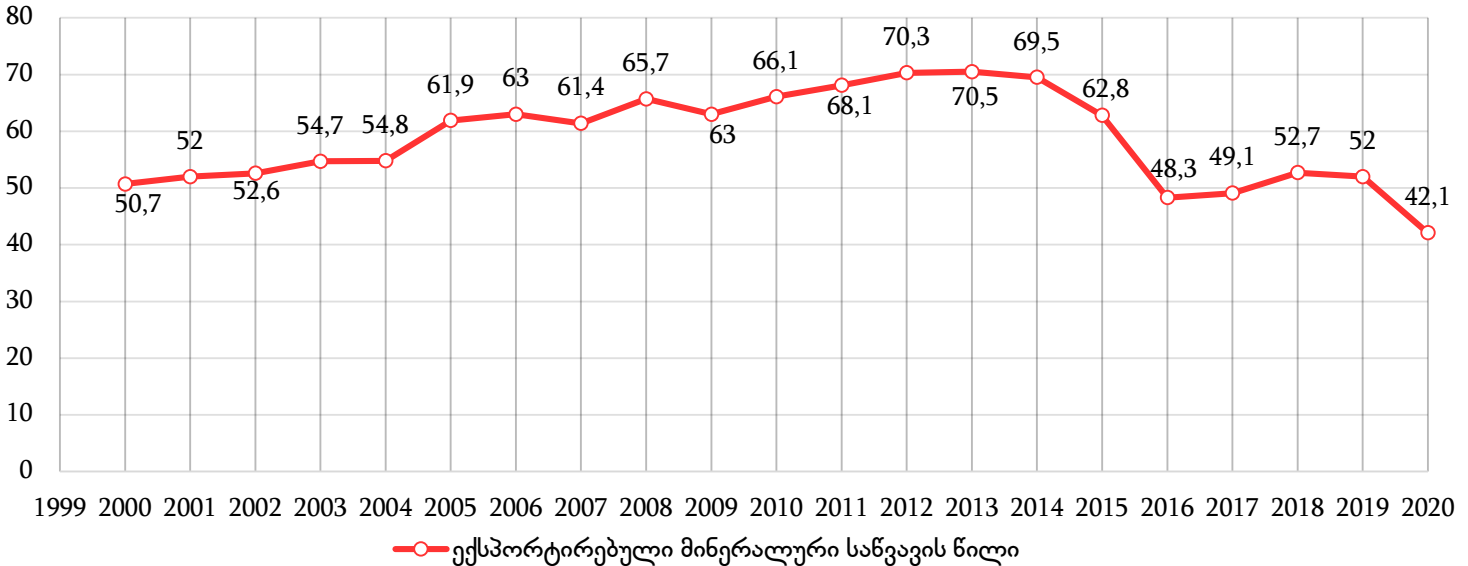
დიაგრამა #1. რუსეთის მიერ ექსპორტირებულ პროდუქციაში მინერალური საწვავების წილი 2000-2020 წლებს შორის (გამოსახული პროცენტებში) (UN Comtrade Database)

მეტეც, ეკონომიკური სტაგნაციის პირობებში ყველაზე ძლიერ მამოძრავებელ ელემენტად რუსეთის ეკონომიკისთვის რჩება ბუნებრივი წიაღისეულის მოპოვება (რაც დიაგრამით ნათლად ვლინდება).

¹ ლომონოსოვის ქედი - წყალქვეშა გამყოფი ქედი არქტიკის რეგიონში.

ამიტომაც რუსეთი დაინტერესებულია დამატებითი წყაროების აღმოჩენაში, ხოლო არქტიკის რეგიონი საკმაოდ პოზიტიური მოლოდინების მატარებელია ნავთობისა და ბუნებრივი აირის დიდი მარაგებით დაინტერესებული აქტორებისთვის.

ოქსფორდის ენერჯო-კვლევითი ინსტიტუტის თანახმად, არქტიკაში რუსეთის კონტინენტური შელფი შეიცავს 85 ტრილიონ მ³ ბუნებრივ აირსა და 17 მილიარდ ტონა ნავთობს (Yermakov & Yermakova, 2021). შესაბამისად, 2019 წელს რუსეთის მიერ მიღებული „სტრატეგია რუსეთის ფედერაციის არქტიკული ზონის განვითარებისა და ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის შესახებ 2035 წლამდე“ არ წარმოადგენს მოულოდნელობას.

„სტრატეგია 2035-ის“ თანახმად, რუსეთის ხელისუფლება მიზნად ისახავს 2035 წლამდე არქტიკის კონტინენტურ შელფში 5 სანავთობო და 21 მყარი მინერალის მოპოვების პროექტის დაწყებას. ამავდროულად, დიდი ყურადღებაა გამახვილებული რუსეთის თხევადი ბუნებრივი აირის (LNG) წარმოების უნარის განვითარებაზე - 2018 წელს რუსეთმა 8.6 მილიონი ტონა თხევადი გაზი აწარმოა, თუმცა 2035 წლისთვის დაგეგმილია 91 მილიონი ტონა დასახელებული პროდუქციის წარმოება. მოცემულ პროდუქტზე ამგვარი ყურადღების გამახვილება პირდაპირ დაკავშირებულია აღმოსავლეთ აზიაში თხევად გაზზე მზარდ მოთხოვნასთან (ამით შეიძლება ჩაეყაროს საფუძველი სინო-რუსულ თანამშრომლობას რეგიონში). შესაბამისად, რუსეთის მიერ დასახული მიზნის მიღწევა მჭიდროდ იქნება დაკავშირებული „ჩრდილოეთის საზღვაო გზის“ გამტარუნარიანობის ღონის ზრდაზე (Mehdiyeva, 2021).

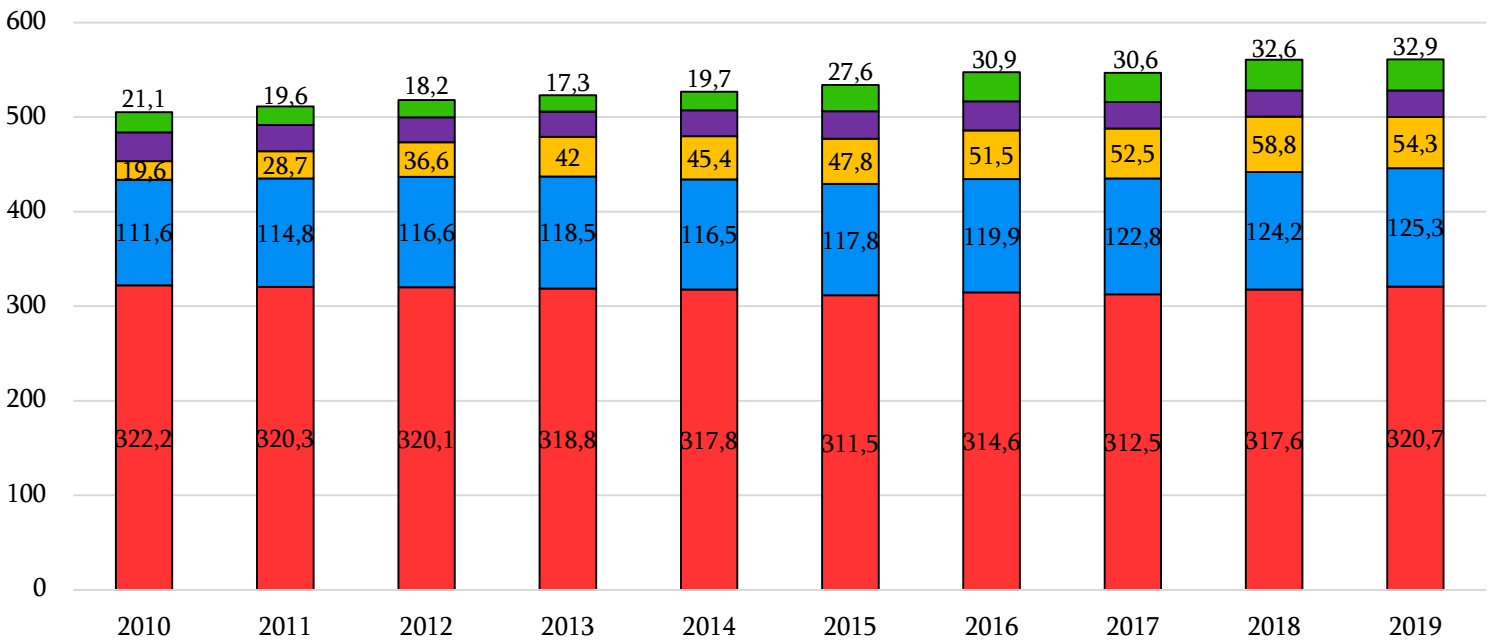
ამ მხრივ რუსეთი ცდილობს ცინულმჭრელთა რაოდენობის გაზრდას. 2019 წლის აპრილში სანქტ-პეტერბურგში გამართულ არქტიკის ფორუმზე ვლადიმერ პუტინმა დაანონსა ცინულმჭრელთა ფლოტის გაფართოება. ამჟამად, რუსეთი 4 ატომურ ცინულმჭრელს ფლობს, თუმცა 2035 წლისთვის იგი მიზნად ისახავს მათი რაოდენობის 13-მდე გაზრდას (მათ შორის 9 ატომური) (Isachenkov & Titova, 2019).

ცინულმჭრელთა მასშტაბური გეგმა დაკავშირებულია „ჩრდილოეთის საზღვაო გზის“ განვითარებასთან, რომელიც წარმოადგენს ეფექტურ ალტერნატივას ევროპა-აზიის დამაკავშირებელ

კონვენციურ მარშრუტებთან (ხმელთაშუა ზღვა-სუეცის არხი-წითელი ზღვა) შედარებით. „სტრატეგია 2035“ მიზნად ისახავს 2030 წლისთვის „ჩრდილოეთის საზღვაო გზის“ გავლით ტვირთბრუნვის მაჩვენებლის 90 მილიონამდე გაზრდას, ხოლო 2035 წლისთვის - 130 მილიონ ტონამდე (იმ დროს როდესაც 2019 წელს ტვირთბრუნვის მაჩვენებელი 31.5 მილიონი ტონა იყო). ცხადია, რომ მოცემული ტონაჟის ძირითად ნაწილს დაიკავენ რუსეთის ექსპორტი, რამეთუ არქტიკაში მოპოვებული რესურსების ტრანსპორტირების გაცილებით ეფექტური მეთოდია საზღვაო მარშრუტების გამოყენება „ტრადიციულ მეთოდებთან“ (მილსადენებისა და რკინიგზის გამოყენება) შედარებით (Yermakov & Yermakova, 2021).

ყოველივე აქედან გამომდინარე, იქმნება ნათელი წარმოდგენა, რომ რუსეთი თავისი კონტინენტური შეღვის ათვისებას ცდილობს ბუნებრივი სანავი წიაღისეულის (ძირითადად ნავთობი და გაზი) დამატებითი საბადოების აღმოჩენისთვის. ამ პროცესის აღმოსავლეთით გაგრძელებასთან ერთად ჩნდება საჭიროება ლოჯისტიკური ქსელების გაფართოებისა (ამ შემთხვევაში იგულისხმება საზღვაო მარშრუტები, რომელთა ხელმისაწვდომობასაც ყინულმჭრელები განაპირობებენ). ყოველივე ეს ნათლად ასახული რუსეთის რეგიონებში წარმოებული ნავთობის რაოდენობის ცვლილებაში - იმ დროს როდესაც, ურალ-ვოლგისპირეთსა და დასავლეთ ციმბირში მოპოვებული ნავთობის რაოდენობა წლების განმავლობაში დიდწილად სტაბილურობით გამოირჩეოდა, აღმოსავლეთ ციმბირში მოპოვებული ნავთობის რაოდენობა 2010 წლიდან მოყოლებული 177%-ით გაიზარდა (იხილეთ დიაგრამა #2 & რუკა #2).

მლნ. ტ. **დიაგრამა #2. რუსეთში წარმოებული ნავთობის რაოდენობა რეგიონების მიხედვით, 2010-2019 წლებში (გამოსახული მილიონ ტონაში) (Statista)**

შენიშვნა: ტიმან-პეჩორა მდებარეობს წინა ავტონომიურ ოკრუგში.

რუკა #2. რუსეთის ნავთობის საბადოების გეოგრაფია, 2010 წ. (Carnegie Endowment for International Peace) (გადმოქართულებული)

რუსეთის სამხედრო ინტერესები არქტიკაში

რუსეთი თავისი სამხედრო შესაძლებლობის განვითარებას სახავს ეკონომიკური ინტერესების წარმატებული განხორციელებისა და სამხედრო ინფრასტრუქტურის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის წინაპირობად.

ამგვარად, არქტიკაში რუსეთის სამხედრო ინტერესების კონცეპტუალიზაცია შეიძლება შემდეგნაირად:

1. რუსეთისთვის მნიშვნელოვანია ბალისტიკური რაკეტებით აღჭურვილი წყალქვეშა გემების მიერ საპასუხო დარტყმის მიყენების შესაძლებლობის უზრუნველყოფა. ამით აიხსნება მთელ რიგ კუნძულებზე წარმოდგენილი საჰაერო-თავდაცვითი სისტემები, გახშირებული წვრთნები და პატრულირება ბომბდამშენების მიერ;

2. ნატოსთან კონფლიქტის შემთხვევაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ექნება რუსეთის ჩრდილოეთის ფლოტის შესაძლებლობას იმოქმედოს ნორვეგიის ზღვასა თუ ევროპის არქტიკულ ნაწილში;

3. რეგიონში მზარდი აქტივობის გათვალისწინებით, ეკოლოგიური თუ სხვა სახის კატასტროფის მოხდენის რისკი გაზრდილია. ამიტომაც რუსეთი ეკონომიკური ინტერესების დასაცავად, დგება აუცილებლობის წინაშე ჰქონდეს დასახელებული მოვლენების საპასუხოდ ძალების სწრაფი მობილიზების უნარი (Rumer & et.al. 2021).

რუსეთის ეკონომიკური აქტივობა არქტიკის რეგიონში

ქვეყნებისთვის გარკვეული რეგიონი მაშინ წარმოადგენს ინტერესის სფეროს, როცა მასში ხედავს რაიმე სახის სარგებელს და საკუთარი პოზიციის გაძლიერების შესაძლებლობას. ამ მხრივ არქტიკა არაა გამონაკლისი. რეგიონის ეკონომიკური პოტენციალის ხელში ჩაგდებას რამდენიმე ძლიერი სახელმწიფო ცდილობს, რაც ქმნის დაძაბულობის პოტენციურ კერას. რეგიონში გამავალი პოლარული გზა და მის ათვისებასთან თანმდევი პროცესები (რუსეთის სამხედრო ძალების კონცენტრირება) მნიშვნელოვნად ზრდის ინტერესთა ჭიდილს.

რუსეთის ამბიციური ეკონომიკური პროგრამები, მორგებულია არქტიკიდან მოპოვებული მატერიალური დოვლათის დაგროვებაზე და მიმართულია იმ რესურსების მოპოვებაზე, რომლებზეც მსოფლიო მასშტაბით მოთხოვნა მაღალია (განსაკუთრებით „პოსტ-პანდემიურ“ ვითარებაში). ამ ყველაფრით კი რუსეთი შეძლებს უცხოური კაპიტალის მოზიდვას.

გარდა იმისა, რომ რუსეთი მეზობელ სახელმწიფოებთან იმყოფება ტერიტორიულ დისპუტში, სახელმწიფოს შიგნით სხვადასხვა კომპანიები იბრძვიან ხელმისაწვდომი რესურსების ათვისებისთვის. რუსეთის მფლობელობაში არსებული შტოკმანის ველი, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გაზის საბადოა მსოფლიოში, შეფასებულია როგორც უმნიშვნელოვანეს ეკონომიკურ ინსტრუმენტად. მისი მარაგი შეადგენს 3,9 ტრილიონ კუბურ მეტრს. ეჭვგარეშეა, რომ კრემლი ამას გამოიყენებს საკუთარი ეკონომიკური სტრატეგიის გასაძლიერებლად.

ჩრდილოეთ ყინულოვან ოკეანეში 200-ზე მეტი ნავთობისა და გაზის საბადოა აღრიცხული, რომელთაგან 20-ზე მეტი დადასტურებული თუ შესაძლო საბადო მდებარეობს ბარენცისა და კარის ზღვებში. რუსეთის მოქმედი კანონმდებლობით, მხოლოდ სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ნავთობისა და გაზის კომპანიებს (50%-ზე მეტი სახელმწიფოს საკუთრებაში იმყოფება) შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ მსგავსი რესურსების მოპოვებაში. ამ მხრივ, მთავარი აქტორები არიან გაზპრომი (Gazprom), როსნეფტი (Rosneft) და ზარუბეჟნეფტი (Zarubezhneft) (Heininen, 2014).

ყველაფერ ამასთან ერთად კრემლმა უნდა აიღოს პასუხისმგებლობა გარემოს დაცვასთან დაკავშირებით, რამეთუ ინტერესები მხოლოდ ეკონომიკურ სარგებლიანობაზე არ უნდა იყოს დაფუძნებული. გვინდა აღვნიშნოთ ის ფაქტიც, რომ გაზპრომის მიზანს არ წარმოადგენს მხოლოდ ეკონომიკური მოგება, ხშირ შემთხვევაში იგი კრემლის სადამსჯელო ბერკეტი (საქართველოსთვის, უკრაინისთვის გაზის მიწოდების შეწყვეტა, მოლდოვასთვის დანესებული მაღალი გადასახადები).

რუსეთის ექსპორტის 60%-მდე ნავთობსა და გაზის ექსპორტზე მოდის. ამავდროულად, ფედერალური ბიუჯეტის 50%-ს სწორედ ამ სექტორებიდან მიღებული შემოსავალი შეადგენს. შესაბამისად, მარტივია

იმ დასკვნის გამოტანა, რომ რუსული ეკონომიკა საკმაოდ მონყვლადია საგარეო ფაქტორებზე. მაგალითად, 2016 წლის მარტიდან ბუნებრივ აირზე დანყებულმა ფასების შემცირებამ გამოიწვია მთელი რიგი გაზის საინვესტიციო პროექტების შეჩერება, რამაც საბოლოო ჯამში, რუსეთის ეკონომიკა რეცესიამდე მიიყვანა.

რადგან რუსეთის ეკონომიკურ პოლიტიკაში ბუნებრივ რესურსებზე დამოკიდებულების ხარისხი მაღალია, კრემლი აკეთებს ყველაფერს მის მოსაპოვებლად. რუსეთი, რომელიც ხედავს ყინულის დნობას, როგორც შესაძლებლობას თავისი ბუნებრივი რესურსებით დომინირებულ ეკონომიკისთვის, აშკარად ლიდერია რეგიონის ათვისებაში.

„კრემლის წინასწარი გათვლებით, აუთვისებელი ბუნებრივი რესურსების პოტენციური ეკონომიკური სარგებელი 30 ტრილიონ აშშ დოლარს მიაღწევს, რაც უმნიშვნელოვანესია ქვეყნის დასუსტებული ეკონომიკის გასაჯანსაღებლად. სწორედ ამიტომ რუსეთი, საკუთარი ინტერესების დასაცავად, აქტიურად განაგრძობს რეგიონში სამხედრო მობილიზებას. მისი მიზანი არა მხოლოდ თავდაცვისა და ეკონომიკური უსაფრთხოების გაზრდაა, არამედ ნატოსთან შესაძლო კონფლიქტის შემთხვევაში – საკუთარი ძალის დემონსტრირებისთვის ახალი ტერიტორიების ათვისება“ (ძამუკაშვილი & გლურჯიძე, 2021).

მსგავსი ეკონომიკური უპირატესობის მოპოვების ერთ-ერთი მაგალითია ჩრდილოეთის საზღვაო გზა, რომელიც ტვირთის გადასაზიდად წარმოადგენს უმოკლეს დამაკავშირებელ გზას ევროპა-ჩინეთს შორის. გლობალური დათბობით გამოწვეული ყინულის დნობა არქტიკის რეგიონში, ძალიან მაღალ კორელაციაშია ეკონომიკური საქმიანობის გაფართოებასთან, რაც რუსეთს უთუოდ სჭირდება.

მიმდინარე პროცესების კომპლექსურობიდან გამომდინარე, აქტორებს შორის თანამშრომლობის გასაღრმავებლად შექმნილია არქტიკის სანაპირო დაცვის ფორუმი და არქტიკის ეკონომიკური საბჭო. თუმცა, ამ ინსტიტუტების მანდატი არ ვრცელდება უსაფრთხოების საკითხებზე.

რუსეთის მანევრები არქტიკულ რეგიონში კარგად დაბალანსებული პოლიტიკიდან მომდინარეობს. მას აქვს დიდი ეკონომიკური წილი რეგიონში და ცდილობს რესურსების მოპოვებით მიღებული მოგების მაქსიმალურად გაზრდას. არქტიკის რეგიონის ათვისებას დიდი როლის თამაში შეუძლია ეროვნული უსაფრთხოების, ეკონომიკური პოტენციალის გაზრდისა და საგარეო პოლიტიკური ძლიერების რეგიონში პროექციის უზრუნველყოფა. თუმცა დასახული გეგმებისა და შექმნილი სტრატეგიების მიუხედავად, რუსეთი საგრძნობი პრობლემების წინაშე დგას:

- მოსახლეობის შემცირება არქტიკის რეგიონში;
- ადგილობრივი ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის ნაკლებობა;
- ჩრდილოეთ ზღვის მარშრუტის განვითარების მიზნების შეუსრულებლობა;
- ეკოლოგიურ გამოწვევებზე რეაგირების უუნარობა.

მოცემულს ემატება საერთაშორისო საზოგადოების მცდელობა შეასუსტოს გლობალური დათბობის ტემპი. 2020 წლის 20 ნოემბერს საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის (გაერო-ს ერთ-ერთი სააგენტო) ინიციატივით გაერო-მ დაამტკიცა აკრძალვა არქტიკაში მძიმე სანავის გამოყენებასთან დაკავშირებით (Reuters, 2020). იმისდა მიუხედავად, რომ ეს აკრძალვა მრავალმა ეკოლოგიურმა ჯგუფმა გააპროტესტა მარეგულირებელი მექანიზმების სისუსტის გამო, მოცემული

პროცესი შეიძლება იქცეს საერთაშორისო საზოგადოების ქმედით ნაბიჯებად მოუწოდონ სახელმწიფოებს არქტიკაში აქტივობის შესამცირებლად.

რუსეთის სამხედრო აქტივობა არქტიკაში

არქტიკაში რუსეთის მთავარ სამხედრო ინსტრუმენტს წარმოადგენს ჩრდილოეთის ფლოტი, რომელსაც რუსეთის მზარდი ინტერესების გათვალისწინებით, 2020 წლის დეკემბერს პრეზიდენტის ბრძანებით, მიენიჭა სამხედრო ოლქის სტატუსი (ერთადერთი ფლოტილია ამ სტატუსით) (Humpert, 2021).

ჩრდილოეთის ფლოტის მთავარ მიზანს წარმოადგენს კოლის ნახევარკუნძულზე განთავსებული საზღვაო ბირთვული ძალების უსაფრთხოების დაცვა და რუსეთის ძალის პროექცია ისეთ მნიშვნელოვან სტრატეგიულ ტერიტორიებზე, როგორცაა “GIUK-N-ის (გრენლანდია, ისლანდია, გაერთიანებული ბრიტანეთი-ნორვეგიის) საზღვარი (GIUK-N Gap)” (რუსეთს მისცემს ნატოს წევრებს შორის საზღვაო საკომუნიკაციო ხაზების ეფექტურობის შეზღუდვის შესაძლებლობას) (Melino & Conley, 2020). 2020 წელს ამავე გასასვლელისკენ რუსეთმა გააგზავნა 10 თავისი წყალქვეშა ხომალდი, რომელთა მიზანიც იყო დაედგინათ შეძლებდნენ თუ არა ნატოს სამხედრო ძალების გვერდის ავლას (Gatopoulos, 2021).

იმისდა მიუხედავად, რომ დასახელებულ შემთხვევაში ნატოს ხომალდებმა რუსეთის წყალქვეშა გემები დააფიქსირეს, ყოველივე ეს ქმნის საშიშ პრეცედენტს და მიუთითებს რუსეთის „არც თუ მშვიდობიან ზრახვებზე.“ ამგვარმა პროვოკაციებმა შეიძლება გაართულოს ნატოს წევრი სახელმწიფოების მალალი წარმომადგენლობა და ინფრასტრუქტურის განვითარება არქტიკის რეგიონში ტერიტორიული წყლების გადანაწილების პრობლემის გათვალისწინებით.

სტრატეგიული უნარების გასაუმჯობესებლად ჩრდილოეთის ფლოტი წლიდან წლამდე მასშტაბურ წვრთნებს აორგანიზებს. მაგალითისთვის,

- 2018 წლის სექტემბერში აღმოსავლეთ რუსეთსა და ბერინგის ზღვაში მოსკოვმა ჩაატარა სამხედრო წვრთნები «Восток-2018» („ვოსტოკ-2018“), რომელშიც მონაწილეობას 300 000 ჯარისკაცი იღებდა (1981 წლის შემდეგ ყველაზე დიდი სამხედრო წვრთნები) (Staalesen, 2018);
- 2019 წელს 130 000 ჯარისკაცისთვის (ამავდროულად, მონაწილეობას იღებდნენ ჩინეთის, ინდოეთის, პაკისტანის, ყაზახეთის, ტაჯიკეთის, უზბეკეთისა და ყირგიზეთის სამხედრო დანაყოფები) ჩატარდა სამხედრო წვრთნები - «Центр-2019» („ცენტრ-2019“) (Staalesen, 2019);
- ამავე წლის ოქტომბერში სტრატეგიული ბირთვული ძალების სამხედრო წვრთნებიც ჩატარდა «Гром-2019» („გრომ-2019“), რომელშიც მონაწილეობას იღებდა 12 000 ჯარისკაცი, 105 თვითმფრინავი, 15 გემი და 5 წყალქვეშა გემი. ამ წვრთნების მიზანი ბირთვული შესაძლებლობის დემონსტრირება და „GIUK-N-ის სივრცეში“ ნატოს სამხედრო გემების შეუმჩნევლად გავლა იყო (Starchak, 2019).

საბოლოო ჯამში, წვრთნების მასშტაბურობის აღსაქმელად უნდა აღინიშნოს, რომ 2017 წელს ჩრდილოეთის ფლოტმა 4 700 სამხედრო წვრთნები და 3 800 საბრძოლო მომზადების წვრთნები ჩაატარა, რომელთა ძირითადი ნაწილიც მიმართული იყო არა თუ რუსეთის აკვატორიის დაცვისკენ,

არამედ მისი სიმძლავრის პროექციასა და ციმბირის კუნძულებთან ახლოს არსებული ნავთობის, გაზის მარაგების დაცვისკენ (Conley & et. al. 2020).

რუსეთის სამხედრო ძალების მაღალ წარმომადგენლობასთან ერთად მიმდინარეობს აქტიური შეიარაღებაც. 2019 წლისთვის რუსეთის წყალქვეშა გემთა რაოდენობა აღწევდა 31-ს, რომელთა ფუნქციონირების საშუალო ასაკი 28 წელს წარმოადგენდა. თუმცა ჩრდილოეთის ფლოტის ხომალდების რენტაბელურობაზე დაკვირვებისას, მარტივად დავინახავთ, რომ ჩრდილოეთის ფლოტის ატომური წყალქვეშა ხომალდების საშუალო ასაკი ასეთი დიდი არასდროს ყოფილა. მაგალითისთვის, რუსეთის მფლობელობაშია «Дельта-4» (Delta-IV)² ბალისტიკური რაკეტებით აღჭურვილი 6 ხომალდი, რომლებიც მეორე თაობის რეაქტორებზე ფუნქციონირებენ (პირველი ასეთი რეაქტორი დამზადდა 1967 წელს), ისევე როგორც 3 «Ёрш» (“Victor”) კლასის წყალქვეშა ხომალდი. მოცემულს ემატება მესამე თაობის რეაქტორებზე მომუშავე 2 «Барракуда» (“Sierra”), 1 «Акула» (“Typhoon”), 3 «Гранит» (“Oscar”) და 6 «Щука-Б» (“Akula”) კლასის ხომალდები. შესაბამისად, რუსეთი ანალიზებს ფლოტის მოდერნიზაციის საჭიროებას, რაც ვლინდება 2020 წელს ჩრდილოეთის ფლოტისთვის მეოთხე თაობის ორი «Ясень» (“Yasen”) კლასის წყალქვეშა გემის დამზადებაში. დამატებით მშენებლობის პროცესშია «Ясень-ისა» და «Борей-ის» (“Borei”)³ კლასის 5 ხომალდი (Nilsen, 2019).

ყოველივე ამას თან ახლავს არქტიკის რეგიონში სამხედრო და სამეცნიერო-სამაშველო ბაზების გახსნა-რეაბილიტაცია. 2020 წლის სატელიტური სურათებით დგინდება, რომ სამხედრო ბაზების მოდერნიზება-რეაბილიტაციის პროცესი ფართო მასშტაბურია და ვლინდება 13 საჰაერო ბაზის, 10 სარადარო სადგურის, 20 სასაზღვრო პუნქტისა და 10 სამაშველო ბაზის გარემონტების სახით (Melino & Conley, 2020).

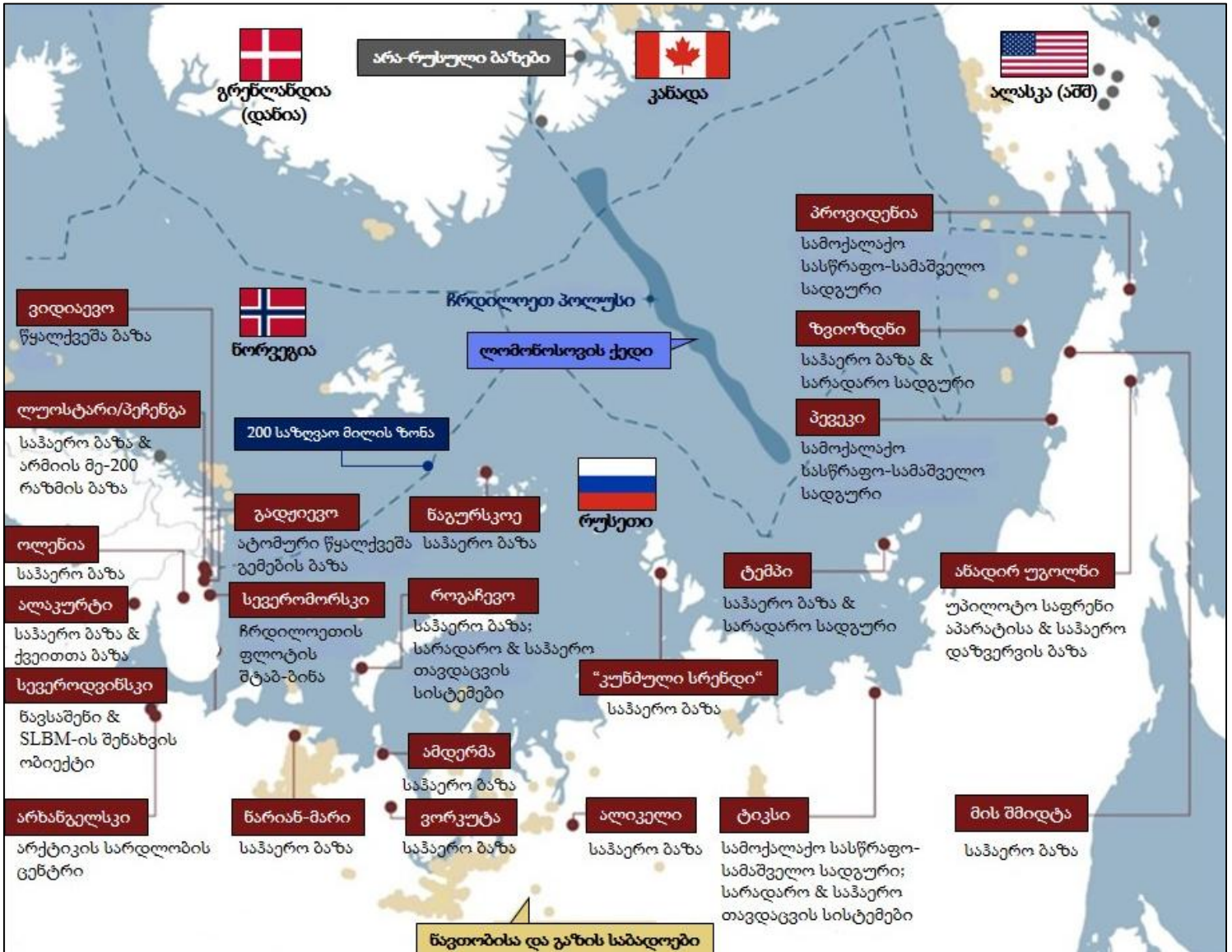
მაგალითისთვის, ნაგურსკოეს სამხედრო-საჰაერო ბაზის (ალექსანდრეს მიწის კუნძულზე, ქალაქ მურმანსკიდან 1,350 კილომეტრით დაშორებული) ასაფრენი ბილიკის დაგრძელებამ და ბაზის მოდიფიცირებამ გააჩინა საგრძნობი ეჭვი, რომ ბაზა მალევე გახდება ხელმისაწვდომი საბრძოლო თვითმფრინავებისთვის მთელი წლის განმავლობაში (Trevithick & Rogoway, 2020).

ამას ერთვება არქტიკის კუნძულებზე საჰაერო-თავდაცვითი სისტემების განთავსება (Sopka-2 რადარის სისტემები კეიპ შმიდტსა (Cape Schmidt) და ვრანგელის კუნძულზე, Bastion-P და Pantsir-S1 თავდაცვითი სისტემები კოტელნის კუნძულსა და ახალი მიწის არქიპელაგზე), რომლებიც ქმნიან კომპლექსურ საჰაერო თავდაცვით გუმბათს. განლაგებული სისტემების განვითარებისა და კომპლექსურობის დონე რუსეთის არქტიკის აკვატორიის დასავლეთით გადანაცვლებასთან ერთად იზრდება (Melino & Conley, 2020).

² Дельта-4 (Delta-IV) - მეოთხე თაობის ბალისტიკური რაკეტაა.

³ ფრჩხილებში მითითებულია რუსეთის წყალქვეშა გემებისთვის ნატოს მიერ მინიჭებული კოდიფიცირებული სახელები.

რუკა #3. რუსეთის მოქმედი და განახლების პროცესში არსებული ბაზები არქტიკის რეგიონში (German Institute for International and Security Affairs) (გადმოქართულებული)

დასკვნა

ამრიგად, არქტიკის რეგიონში რუსეთის პოლიტიკის მრავალგანზომილებიანი მიმოხილვის შემდეგ, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ რუსეთის ხელისუფლება „პოსტ-პანდემიურ“ სამყაროსა და აღმოსავლეთ აზიაში მინერალურ სანაწარმებზე გაზრდილი მოთხოვნის მიზეზით მიჰყვება ეკონომიკური პოლიტიკის წარმოების ტრადიციულ გზას (ეკონომიკის დივერსიფიკაციაზე ზრუნვის ნაცვლად) - ეკონომიკური სისტემის „ნავთობ-დოლარებზე“ დაფუძნებას.

„ჩრდილოეთის საზღვაო გზის“ მაღალი გამტარუნარიანობის უზრუნველყოფა ატარებს პოტენციალს აქციოს რუსეთი უმსხვილესი სავაჭრო გზის ცენტრალურ ელემენტად. კრემლის ეკონომიკური

ინტერესები და სწრაფვა მეტი აკვატორიის ათვისებისკენ დასულია არქტიკაში კონცენტრირებული რუსული სამხედრო დანაყოფებით (ჩრდილოეთის ფლოტი), რომლებიც კვლავ ინარჩუნებენ ცივი ომის დროს ჩამოყალიბებულ სტრატეგიულ მნიშვნელობას.

ამის მიუხედავად, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთის საზღვაო ძალების სიძლიერემ საგრძნობი დარტყმა მიიღო, თუმცა გლობალურ დათბობასთან ერთად რეგიონში გაჩენილი შესაძლებლობების გამოსაყენებლად რუსეთმა დაიწყო საზღვაო ძალების მოდერნიზება.

რუსეთის მოქმედებების გაანალიზებით არქტიკაში, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ იგი მოქმედებს ცივი ომის დროინდელი ტაქტიკებით - ტერიტორიის სტრატეგიული უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად ზრდის შეიარაღებას, რითაც მოქმედების თავისუფლება ეძლევა.

ბიბლიოგრაფია

- ძამუკაშვილი, ს. & გლურჯიძე, ე. (30 ივნისი, 2021). *არქტიკის გამდნარი ყინული და მზარდი საფრთხეები*. რონდელის ფონდი. თბილისი.
<https://www.gfsis.org/ge/blog/view/1277>
- Conley, H. A., Melino, M., Tsafos, N. & William I. (2020, March). *America's Arctic Moment, Great Power Competition in the Arctic to 2050*. Center for Strategic & International Studies (CSIS). pp. 12.
https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/Conley_ArcticMoment_layout_WEB%20FINAL.pdf?EkVudAlPZnRPLwEdAIPO.GlpyEnNzlNx
- Gatopoulos, A. (2021, April 20). *Project Force: Who will win the underwater arms race?* Al Jazeera. Retrieved on December 7, 2021, from:
<https://www.aljazeera.com/features/2021/4/20/silent-killers-21-century-submarines>
- Guo, L. & Wilson, S. L. (2020, March 29). *China, Russia, and Arctic Geopolitics: China's burgeoning role in the Arctic could translate into direct competition with Russia*. The Diplomat. Retrieved on December 7, 2021, from
<https://thediplomat.com/2020/03/china-russia-and-arctic-geopolitics>
- Heininen, L., Sergunin, A. & Yarovoy, G. (2014, September). *Russian Strategies in the Arctic: Avoiding a New Cold War*. Valdai Discussion Club. Moscow. pp. 78-80.
https://www.uarctic.org/media/857300/arctic_eng.pdf
- Humpert, M. (2021, January 13). *Russia Elevates Importance of Northern Fleet Upgrading it to Military District Status*. High North News. Retrieved on December 7, 2021, from:
<https://www.highnorthnews.com/en/russia-elevates-importance-northern-fleet-upgrading-it-military-district-status>
- Isachenkov, V. & Titova, I. (2019, April 9). *Putin outlines ambitious Arctic expansion program*. AP News. Retrieved on December 8, 2021, from:
<https://apnews.com/article/ap-top-news-st-petersburg-international-news-norway-arctic-d0c2eb39a3b44b40ac8ddb1749ebe143>
- King, H. M. *Who Owns the Arctic Ocean?* Geology.com. Retrieved December 6, 2021, from
<https://geology.com/articles/who-owns-the-arctic.shtml>
- Mehdiyeva, N. (2021, June 25). *“Strategy of development of the Arctic Zone of the Russian Federation and the provision of national security for the period to 2035”*. Document Review. Nato Defense College. Available at:
https://www.ndc.nato.int/research/research.php?icode=703#_ednref6
- Melino, M. & Conley, H. A. (Interactive Report). *The Ice Curtain: Russia's Arctic Military Presence*. Center for Strategic & International Studies (CSIS). Available at:
<https://www.csis.org/features/ice-curtain-russias-arctic-military-presence>

- Nilsen, T. (2019, June). *Nuclear Reactors in Arctic Russia*. The Barents Observer. Oslo, Norway. pp. 4-5; 11-19.
https://thebarentsobserver.com/sites/default/files/atom-rapport_barents_observer_1.pdf
- Reuters. (2020, November 20). *UN approves ban on heavy ship fuel in Arctic*. London. Retrieved on December 8, 2021, from:
<https://www.reuters.com/article/shipping-arctic-imo-idUKL8N2HY5IS>
- Rumer, E., Sokolsky, R. & Stronski, P. (2021, March). *Russia in the Arctic— A Critical Examination*. Carnegie, Endowment for International Peace. pp. 6-7.
https://carnegieendowment.org/files/Rumer_et_al_Russia_in_the_Arctic.pdf
- Staalesen, A. (2018, August 22). *As grand military rehearsal kicks off in Russian East, a Northern Fleet flotilla comes in through the Arctic*. The Barents Observer. Retrieved on December 8, 2021, from
<https://thebarentsobserver.com/en/security/2018/08/grand-military-rehearsal-kicks-russian-east-northern-fleet-flotilla-comes-through>
- Staalesen, A. (2019, September 16). *As Russia launches war games Tsentr-2019, Arctic troops advance on Bolshevik Island*. The Barents Observer. Retrieved on December 8, 2021, from
<https://thebarentsobserver.com/en/security/2019/09/revanchist-forces-advance-bolshevik-island>
- Starchak, M. (2019, October 29). *Key Features of Russia's Grom 2019 Nuclear Exercise*. The Jamestown Foundation. Retrieved on December 8, 2021, from
<https://jamestown.org/program/key-features-of-russias-grom-2019-nuclear-exercise/>
- Seethi, K. M. (2021, July 27). *Russia, the United States, and Churning Arctic Geopolitics*. The Arctic Institute. Retrieved on December 7, 2021, from
<https://www.thearcticinstitute.org/russia-united-states-churning-arctic-geopolitics/>
- Timchenko, L. (1997, March). *The Russian Arctic Sectoral Concept: Past and Present*. Arctic N50 (1). Arctic Institute of North America. pp. 30-31.
<https://www.jstor.org/stable/pdf/40512039.pdf?refreqid=excelsior%3A1302c0cfb09e5d09f7b804499a121699>
- Trevithick, J. & Rogoway, T. (2020, August 21). *Image Shows Russia Extending Runway At Arctic Base, Could Support Fighter Jets, Bombers*. The Drive. Retrieved on December 7, 2021, from
<https://www.thedrive.com/the-war-zone/35899/russia-is-extending-the-runway-at-its-arctic-base-could-support-tactical-jets-bombers>
- Young, O. R. (1985-1986). *The Age of the Arctic*. Foreign Policy (61). Slate Group. pp. 160-163.
https://www.jstor.org/stable/pdf/1148707.pdf?casa_token=pqkAU7n8PeUAAAAA:yum3nOUI9k65KyI MmSeqEhcL9D1cTc2XmNPRUUWPbJKFeynhbJmcp-DbacA9nIK7_czo5B0aSx2rqpLpVvraDrgQNSWrCcsDVMZYMmO8UWIN62vNViTgGQ
- Yermakov, V. & Yermakova A. (2021, November). *The Northern Sea Route: A state priority in Russia's strategy of delivering Arctic hydrocarbons to global markets*. The Oxford Institute for Energy Studies. pp. 4-5.

<https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2021/11/Insight-105-The-Northern-Sea-Route.pdf>

➤ Zenzinov, V. (1944). *The Soviet Arctic*. The Russian Review, N3 (2). Wiley. pp. 69-70.

https://www.jstor.org/stable/125409?seq=1#metadata_info_tab_contents

➤ **დიაგრამა #1** - რუსეთის მიერ ექსპორტირებულ პროდუქციაში მინერალური საწვავების წილი 2000-2020 წლებს შორის (გამოსახული პროცენტებში). ხელმისაწვდომია:

<https://comtrade.un.org/data>

➤ **დიაგრამა #2** - *Statista Volume of oil production in Russia from 2010 to 2019, by region*. Statista. Available at:

<https://www.statista.com/statistics/305356/oil-production-in-russia-by-region/>

➤ **რეკა #1** – Milne, R. (2016, September 12). *Denmark rejects Russia call for swift talks on Arctic rights*. Financial Times. Copenhagen, Denmark. Retrieved on March 7, 2022, from:

<https://www.ft.com/content/d1810bd4-77e5-11e6-97ae-647294649b28>

➤ **რეკა #2** – Gordon, D. & Sautin Y. (2013, May 28). *Opportunities and Challenges Confronting Russian Oil*. Carnegie Endowment for International Peace. Washington, USA.

<https://carnegieendowment.org/2013/05/28/opportunities-and-challenges-confronting-russian-oil-pub-51856>

➤ **რეკა #3** – Paul, M. & Swistek, G. (2022, February). *Russia in the Arctic Development: Plans, Military Potential, and Conflict Prevention*. German Institute for International and Security Affairs. SWP Research Paper N3. Berlin, Germany. pp. 32.

https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2022RP03_Russia_Arctic.pdf